

Advies meestertitel in het mbo stelsel: update 2020

Aanleiding

De minister van OCW heeft SBB gevraagd te adviseren over de invoering van de meestertitel in het bekostigde mbo stelsel. Dit naar aanleiding van de motie van de Tweede Kamerleden Kuik en Bruins. Met de motie vragen beide Kamerleden aandacht voor specialisatie en verdieping in vakmanschap. Bijvoorbeeld via een meester- en gezelroute die wordt aangeboden door mbo-instellingen in samenwerking met branches. Met de motie is de minister van OCW gevraagd om voor de zomer de mogelijkheden te onderzoeken meesteropleidingen te introduceren in het bekostigde onderwijsstelsel, en om dit te bespreken met belanghebbenden uit de branches en het onderwijs.

In 2012 hebben beroepsonderwijs en bedrijfsleven in SBB verband al geadviseerd over de meestertitel in het mbo. In dit advies hebben vertegenwoordigers van beroepsonderwijs en bedrijfsleven aangegeven dat zij toen geen mogelijkheden zagen om het meesterschap te positioneren binnen het stelsel van mbo-opleidingen. Het initiatief voor de meestertitel lag bij de branches, en dat moest volgens het rapport van de SBB zo blijven.

De minister van OCW heeft SBB gevraagd uiteen te zetten hoe SBB nu aankijkt tegen het advies over de meestertitel uit 2012. Hoe staan onderwijs en bedrijfsleven op dit moment tegenover het invoeren van de meestertitel in het bekostigde onderwijs? Zijn er nieuwe inzichten? Op basis van het nieuwe advies van SBB wil de minister de Tweede Kamer gaan informeren over haar standpunt over de meestertitel in het bekostigde onderwijs.

Het voorliggende advies meestertitel in het mbo stelsel is een update van het advies uit 2012. Het bestuur van SBB heeft vertegenwoordigers van beroepsonderwijs en bedrijfsleven uit de thema-adviescommissie BPV gevraagd om dit advies voor te bereiden. Bij de totstandkoming van het advies zijn ook experts en betrokkenen bij meestertitels of excellentieprogramma's in het mbo geïnterviewd. Het bestuur van SBB heeft de opbrengsten samengebracht in het voorliggende advies voor de minister van OCW.

Leeswijzer

Het advies bestaat uit een korte schets van de aanleiding, een samenvatting van het advies uit 2012 in onderdeel A en een update op dat advies voor 2020 in onderdeel B. In de update van 2020 is verwerkt waar nieuwe inzichten zijn en waar de adviezen uit 2012 nog steeds van kracht zijn.

A. Advies 2012 over meestertitel in het mbo stelsel

1. Geen meestertitel in het bekostigde mbo stelsel

In 2012 stelden onderwijs en bedrijfsleven vast dat de meestertitel met name wordt gebruikt als hoogste erkenning van vakmanschap, te behalen met talent, jaren ervaring en door het volgen van een extra vakopleiding en/of het doen van een proeve of examen. Zo dragen de meestertitels bij aan de waardering en erkenning van excellent vakmanschap, het verbeteren van de bekendheid en het imago van vakmanschap en het bieden van doorgroeiperspectief aan vakmensen. De branches nemen zelf de (substantiële) kosten op zich voor het ontwikkelen, uitvoeren en onderhouden van de titels.

Ten aanzien van het positioneren van de meestertitel in het mbo-stelsel is in 2012 geconstateerd dat de meestertitel een initiatief is van de branches en is geadviseerd dit zo te houden. Het mbo-stelsel is erop ingericht op te leiden tot de beginnend beroepsbeoefenaar, terwijl de meestertitel juist wordt toegekend aan (zeer) ervaren beroepsbeoefenaars. Het opleiden tot beginnend beroepsbeoefenaar is bovendien een publieke verantwoordelijkheid, wat publieke bekostiging rechtvaardigt. Verdere ontwikkeling werd gezien als een private verantwoordelijkheid. Dit is ook terug te zien in het gegeven dat de meestertitel bijna uitsluitend wordt ingezet in ambachtelijke branches, waar vakmensen doorgaans ook ondernemer zijn en de meestertitel kunnen inzetten om zich te onderscheiden van andere ondernemers. Buiten de ambachtelijke branches werd verwacht dat de animo voor de invoer van een meestertitel beperkt zou zijn. Ook werd geconstateerd dat sommige bestaande meestertitels van toepassing waren op beroepen waartoe niet wordt opgeleid in het mbo. Ten slotte gaven sommige branches aan te vrezen dat een algemene invoer van een meestertitel zou afdoen aan de uitzonderlijkheid van de titel en daarmee zou leiden tot een devaluatie ervan.

2. Wel mogelijkheden voor specialisatie en verdieping in het mbo

Hoewel het advies uit 2012 stelt dat er geen positie is voor de meestertitel in het mbo-stelsel, werden wel drie mogelijkheden voor verbinding gezien. Ten eerste zou het streven naar excellentie al in het onderwijs gestimuleerd moeten worden, waar de standaarden voor de meestertitel bij betrokken kunnen worden. Ten tweede zouden voerders van de meestertitels als ambassadeurs kunnen optreden om studenten perspectief te bieden op wat er bereikt kan worden. Ten derde werd meer aandacht gevraagd voor 'excellent' of 'meesterlijk' opleiden door praktijkopleiders. Door zo het mbo en meesterschap aan elkaar te verbinden, zouden zowel studenten als vakvolwassenen een duidelijk perspectief moeten krijgen op excellentie in hun vak.

B. Update 2020: meestertitel in het mbo stelsel

1. Geen nieuwe inzichten over meestertitel in het bekostigde mbo stelsel

De meestertitel staat van oudsher voor de hoogste graad in vakbekwaamheid. Een meestertitel wordt bereikt door ervaring en ontwikkelde vaardigheden. Het ontleent zijn waarde aan de erkenning die gedragen wordt in de branche. Ook blijkt de meestertitel met name relevant voor beroepen waarin beroepsbeoefenaren zich kunnen onderscheiden in hun eindproduct, wat geldt voor met name de ambachtelijke beroepen. Ten slotte bewegen de eisen voor een meestertitel mee met de tijd. De branche heeft het beste zicht op de nieuwste ontwikkelingen en waar een meester in antwoord daarop aan moet voldoen.

Het opleiden voor een meestertitel is niet de taak van het bekostigde beroepsonderwijs in het mbo dat beginnende beroepsbeoefenaars opleidt. Het initiatief voor een meestertitel is van de branches en dat moet zo blijven wat betreft onderwijs en bedrijfsleven in SBB verband. Er zijn in 2020 geen nieuwe inzichten opgehaald die pleiten voor positionering van het meesterschap binnen het stelsel van mbo-opleidingen.

2. Mogelijkheden voor specialisatie en verdieping in vakmanschap in het mbo beter benutten

Hoewel het behalen van een meestertitel niet past bij het mbo, zijn er wel volop mogelijkheden om binnen het mbo te specialiseren en voor verdieping in vakmanschap. Dit maakt van een student nog geen meester, maar legt wel een stevige basis om te kunnen groeien en te gaan excelleren in het vakmanschap. Ten opzichte van het advies uit 2012 zijn er zelfs meer mogelijkheden voor studenten om hiervan in het mbo gebruik te maken. Scholen, bedrijven en studenten kunnen de mogelijkheden nog wel beter benutten.

2.1 Streven naar excellentie in opleidingsprogramma's (update advies uit 2012)

Excellentie in het mbo-onderwijs krijgt vorm in zowel vakspecifieke programma's ter verdieping en specialisatie, als bredere programma's waarin vooral 'soft skills' worden ontwikkeld zoals communicatie, creativiteit, ondernemendheid, interdisciplinair werken en personal branding. Persoonlijke ontwikkeling en uitdaging zijn belangrijke elementen in beide typen programma's. Bij veel trajecten ligt een groot deel van het initiatief in ontwikkeling en uitvoering van trajecten ook bij studenten zelf.

Scholen zien dat een deel van de studenten die onvoldoende uitgedaagd worden in het reguliere onderwijs, juist door deelname aan excellentietrajecten over de hele linie gemotiveerder raken. Bij studenten die een excellentietraject hebben doorlopen zien scholen een vergroot zelfvertrouwen en een ontdekking van waartoe ze in staat zijn, wat vertaald zou kunnen worden naar een vergrote (beroeps)trots. Scholen hechten eraan dat dit door alle niveaus heen toegankelijk is voor studenten: talentontwikkeling moet en kan beschikbaar zijn voor zowel niveau 2- als niveau 4-studenten.

Excellentietrajecten kunnen ook fungeren als proeftuin voor experimenten in onderwijsvormen. Het komt ook voor dat dit soort programma's later een plek krijgt in het reguliere onderwijsprogramma. In het laatste geval is het gevolg vaak wel dat het 'excellentie'-element verdwijnt, omdat studenten niet door een selectie heen hoeven en omdat het niet langer een extra belasting bovenop het reguliere onderwijsprogramma vereist.

Studenten die na een mbo opleiding willen doorstromen naar het hbo hebben maar beperkt mogelijkheden om zich te verdiepen of specialiseren in het vakmanschap. Meer vakgerichte Associate Degree's kunnen een gat opvullen dat nu ervaren wordt. Om jonge vakmensen perspectief te bieden kan in de bestaande samenwerkingen tussen mbo- en hbo-instellingen meer aanbod ontwikkeld worden in samenwerking met het bedrijfsleven. Dit gebeurt onder meer in de horeca in een samenwerking tussen het ROC van Amsterdam, HBO Drechtsteden en SVH Meesterkok Ron Blaauw.

2.2 Versterken imago van het beroepsonderwijs en vakmanschap (update advies uit 2012)

Excellentietrajecten kunnen dienen om de groep studenten zichtbaar te maken die meer in zijn mars heeft en ambitieus is. In trajecten waar ook bedrijfsleven bij betrokken is, staat men vaak verstoeld van wat deze studenten presteren, zelfs rond uitdagende thema's als de stikstofproblematiek en de toekomst van zorginstellingen. Scholen benadrukken dat dit niet alleen geldt voor studenten op niveau 3 en 4. Scholen maken excellentietrajecten bewust ook toegankelijk voor niveau 2-studenten. Zo willen zij laten zien dat ook studenten op dit niveau kunnen uitblinken op competenties, kennis en vaardigheden. Dit komt zowel het zelfvertrouwen van de studenten als het imago van niveau 2 ten goede.

Erkenning voor excellentietrajecten uit zich in getuigschriften die scholen zelf uitgeven (eventueel met daaraan gewijde uitreikingen) en meerwaarde op de arbeidsmarkt. Er zijn voorzichtige signalen dat er sprake is van meerwaarde op de arbeidsmarkt: bedrijven die betrokken zijn bij dergelijke trajecten zijn geïnteresseerd in alumni van deze trajecten (ook wanneer deze niet-vakspecifiek zijn) en deelname komt aan bod tijdens sollicitatiegesprekken. Scholen geven aan dat werkgevers excellentietrajecten met name waarderen als indicator van motivatie en inzet bij studenten, wat hen later interessanter maakt op de arbeidsmarkt. Ook de ontwikkeling van soft skills wordt gewaardeerd, omdat deze zeer werkrelevant zijn zonder vakspecifiek te zijn.

Aandachtspunt is nog wel de bekendheid met excellentietrajecten. Door voorlichtingsbijeenkomsten en het betrekken van bedrijven bij zowel het ontwerp als de uitvoering van trajecten kan dit versterkt worden. Het zou mooi zijn als excellentietrajecten in het mbo net zo veel bekendheid zouden krijgen als de 'honours programma's' in het hoger onderwijs.

Excellentietrajecten bieden niet alleen mogelijkheden voor ambitieuze studenten, maar ook voor ambitieuze docenten. Vaak ligt het initiatief voor dit soort trajecten bij individuele docenten en hun netwerk in het bedrijfsleven. Het daagt docenten uit hun vakmanschap te onderhouden en versterken. Excellentieprogramma's bieden geeft hen de kans hun creativiteit, innovatievermogen en bevoegenheid aan de dag te leggen. Dit kan ook het imago van het werken in het beroepsonderwijs verbeteren.

2.3 Verstevigen positie van de praktijkopleider (update advies uit 2012)

De deskundigheid van de praktijkopleider is belangrijk voor de kwaliteit van de stage of leerbaan van de student. Een praktijkopleider die excelleert in zijn of haar vakgebied (bijvoorbeeld door het verwerven van een meestersertitel) kan een voorbeeld zijn voor de student en de student een vakinhoudelijk uitdaging bieden.

Tegelijkertijd is het geen vanzelfsprekendheid dat iemand met een meestersertitel ook een goed praktijkopleider is. Dat iemand excelleert in zijn vak, betekent niet altijd dat iemand dit ook goed kan overdragen. Het vraagt ook deskundigheid en geduld om studenten te begeleiden. De beste leermeesters zijn niet altijd ook de beste vakmensen.

2.4 Benutten van mogelijkheden keuzedelen (nieuw in 2020)

Sinds 2016 bestaat iedere mbo opleiding voor 15% uit keuzedelen. Met een keuzedeel kan de student zich verbreden, verdiepen of voorbereiden op een vervolgopleiding. Studenten kunnen zich met keuzedelen dus ook specialiseren in een bepaald vakgebied of een verdieping van het vakmanschap zoeken. Specialiserende of verdiepende keuzedelen binnen het mbo kunnen dan ook een eerste stap zijn in een traject naar excellent vakman dat uiteindelijk afgerond wordt in de branche.

Bedrijfsleven en onderwijs kunnen gezamenlijk keuzedelen ontwikkelen voor specialisatie of verdieping van vakmanschap. Deze keuzedelen kunnen ook elementen uit bestaande meestersertitels bevatten. Kleine ondernemingen die dat minder goed zelf kunnen arrangeren, kunnen in de samenwerking met de school dergelijk keuzedelen ontwikkelen. Het versterkt de verbinding tussen de instellingen en de bedrijven.

De inzet van keuzedelen voor excellentie vergroot de toegankelijkheid voor studenten. Ook krijgt een excellentieprogramma daarmee een officiële plek op de cijferlijst. Nadeel van de inzet van keuzedelen is dat daarmee de extra inzet en motivatie van de student minder zichtbaar zijn. Ook beperkt het volgens scholen de ruimte om te experimenteren vanwege eisen die gesteld worden aan vorm, examinering etc. Tot slot kan met een keuzedeel een start worden gemaakt met groeien in het vakmanschap. De omvang is te beperkt om daarmee al te excelleren in het vakmanschap, maar het legt wel een goede basis.

2.5 Gebruik meesterschap als stimulans leven lang ontwikkelen (nieuw in 2020)

Meestertitels bieden ook doorgroeiperspectief aan vakmensen. Ook voor sectoren zonder meestertitel kan het inzichtelijk maken van het doorgroeipotentieel in een vakgebied werknemers stimuleren om zich te blijven ontwikkelen. En de noodzaak bevestigen van het actueel houden van kennis en vaardigheden. Daarmee stimuleert het een leven lang ontwikkelen bij vakmensen door bij- en herscholing. Dit past ook bij het eerder door SBB uitgebrachte position paper 'De kracht van praktijkleren in het mbo'.

In de fase van initieel onderwijs kunnen excellentietrajecten studenten al perspectief bieden op doorontwikkeling. De meestertitel kan voor sommige beroepen in het vooruitzicht gesteld worden, maar het kan ook een andere naam dragen die wellicht passender is voor niet-ambachtelijke beroepen. De 'Skills'- en branchegeorganiseerde wedstrijden dragen duidelijk bij aan een perspectief op 'de beste worden in je vak' vanwege het wedstrijdelement. Excellentietrajecten bieden doorgaans een breder perspectief op blijvende ontwikkeling door de focus niet exclusief te leggen op vakspecialisatie.

Dragers van meestertitels kunnen tijdens het initiële onderwijs als ambassadeurs optreden om perspectief op blijvende ontwikkeling te bieden door betrokken te zijn bij het onderwijs door bijvoorbeeld gastlessen te verzorgen. De sterklas van Stichting Vakmanschap Horeca is een voorbeeld waarin de aansluiting tussen de mbo-opleiding en het meesterschap nog verder doorgevoerd is. Voortbouwend op het mbo-3 diploma zelfstandig kok wordt een traject geboden in samenwerking met ROC van Amsterdam waarin zowel het mbo-4 diploma als aanvullende branche-diploma's worden gehaald. Afgestudeerden mogen de titel Gezel Meesterkok voeren. Dit verkleint het gat tussen eind-mbo en meestertitel, wat ambitieuze vakmensen perspectief biedt en stimuleert zich te blijven ontwikkelen.

In de post-initiële fase kunnen branches voor 'hun' vakmensen ontwikkelroutes schetsen met eventueel bijbehorende (particuliere) opleidingen, meester-gezelroutes en titels. De branche kan daarbij de waarde van reeds in het mbo behaalde onderdelen meenemen, zoals mbo opleiding of specifieke keuzedelen. De mbo-instellingen kunnen een bijdrage leveren in samenwerking met het bedrijfsleven en als antwoord op vraag vanuit de markt naar blijvende ontwikkeling. Bestaande voorbeelden zijn bedrijfsopleidingen, post-initiële cursussen die door branches worden aangeboden op mbo-instellingen (al dan niet tegen een vergoeding) en investeringen door het bedrijfsleven in leermiddelen op scholen om mee te gaan in technologische ontwikkelingen. Hoewel men het erover eens is dat het initiatief voor meestertitels bij de branches moet liggen, kunnen mbo-instellingen wel een rol spelen in de uitvoering van meestertitels door bijvoorbeeld het beschikbaar stellen van ruimtes en/ of een deel van de examinatoren te leveren. Dit gebeurt bijvoorbeeld voor de Meestertitel Parketteur.

Bijlage 1. Interviews met experts vanuit onderwijs en bedrijfsleven

Ter verrijking van de adviezen zijn een aantal experts vanuit onderwijs en bedrijfsleven geïnterviewd. De interviews zijn gehouden in de periode tot half juni 2020. De interviews hebben face-to-face, telefonisch of via videobellen plaatsgevonden. Elk interview duurde drie kwartier tot een uur.

Naam	Positie	Organisatie
Ricardo Eshuis	Directeur	Stichting Vakbekwaamheid Horeca
Roger Gerards	Directeur	Meesteropleiding Coupeur
Ton Heijkants	Programmamanager Kwaliteitsagenda	ROC Tilburg
Evelien Ketelaar	Senior onderwijsadviseur	Sint Lucas
Hans Koole	Voorzitter	Stichting Klein en Uniek Specialistisch Vakmanschap
Leontien Kragten	Projectleider MBOe	Stichting Netwerk MBO Excellent
Jan van der Kroef	Voorzitter	Gilde van Gediplomeerde Parketteurs
Derk Mathon	Voorzitter	Nederlands Gilde van Goudsmiden
Norbert Ruepert	Beleidsmedewerker Dienst Onderwijs en Innovatie	ROC Midden Nederland
Lenie Stuurman	Projectleider Excellentie	Noorderpoort
René van Tol	Ambassadeur	Nederlands Gilde van Goudsmiden
Martijn Verkerk	Secretaris	Vereniging de Meesters
Marcella Withagen	Coördinator Skills Heroes en docent BrainBoost (excellentieprogramma)	Landstede MBO